

DIGIHUMAUS-RAPPORTEN 2023

Lösningarna för ett smidigt Finland

MYNDIGHETEN FÖR
DIGITALISERING OCH
BEFOLKNINGSDATA

Förtroende
är framtidens
trumfkort

DIGIHUMAUS-RAPPORTEN 2023 LÖSNINGARNA FÖR ETT SMIDIGT FINLAND

Innehåll

- 3 Introduktion
- 5 Framtidens megatrender
- 6 Problemen blir mer komplexa
- 7 Digitaliseringen finns överallt
- 8 Befolkningen åldras och blir mångfaldigare
- 9 Förhållandet mellan miljö och ekonomi står inför förändring
- 10 Säkerhetsmiljön blir mer komplicerad
- 11 Förslag till lösningar för ett smidigt Finland
- 12 Nivåer i utveckling av tjänster

Introduktion

År 2020 publicerade vi Digihumaus-rapporten, där man definierade fem megatrender som är sammanflätade med varandra och påverkar vår framtid. Efter en tid med en kris efter en annan är det dags att uppdatera trenderna så att de motsvarar dagens utvecklingsförlopp. Interaktionsförhållandet mellan dem förändras också. När en trend framhävs kan någon annan hamna i bakgrunden. Till exempel kan det försämrade säkerhetsläget i Europa stjäla uppmärksamheten från klimatförändringen och göra energin till en försörjningsberedskapsfråga i stället för en miljöfråga.

Finland och Europa åldras och blir allt mer mångformiga, klimatförändringen och naturförlusten förändrar den levande miljön och den teknologiska utvecklingen och digitaliseringen förändras på ett sätt som saknar motstycke. Den gröna digitala omställningen, det vill säga övergången till ett koldioxidsnålt samhälle samt hanteringen av digitaliseringen påskyndar hela den europeiska innovationsmiljön. Samtidigt har vi varit tvungna att konfrontera en internationell pandemi, ett krig i Europa, en splittring av globaliseringens ideal och en kamp mellan demokrati och autokrati. Det finns ingen återvändo till gamla sätt och den normala trygga vardagen finns inte i sikte. System, samhällen och till exempel digitaliseringen berörs av mångskiftande och utmanande frågor om ansvarsfullhet och en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbarare framtid.

År 2022 publicerade vi i Digihumaus-rapporten fyra scenarier om digitaliseringens framtid i anslutning till förtroende och samarbete. Som sagt drar globala utvecklingsförlopp oss i mycket motsatta riktningar. Därför har det ens stor betydelse vem som får komma till tals när vi talar om framtiden. Även om vi som Finland kan vara på väg mot en värld med djupare och bättre samarbete när vi bygger upp digitala offentliga tjänster, har vi också mycket att förbättra när det

kommer till att bevara förtroendet, utrota ojämlikheten, öka delaktigheten och stärka trygghetskänslan. Endast genom att bygga upp samhället på ett kraftfullt sätt gör vi det digitaliserade samhället som bygger på förtroende och jämlikhet till ett trumfkort i den globala konkurrensen mellan regimer som är baserade på demokrati, fåmansvälde och auktoritet.

Med hjälp av de fem megatrender som publicerats i den här Digihumaus-rapporten granskar vi centrala förändringskrafter som påverkar oss ur Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas synvinkel. Rapporten presenterar också fyra utvecklingsförslag med anknytning till ämbetsverkets näringsgren för den närmaste framtiden. Om de förverkligas skulle de främja målen i Finlands digitala kompass som betonar mål där fokus ligger på livshändelser. De skulle förbättra den kundupplevelse som är synlig för medborgarna och till fullo utnyttja vår digitala infrastruktur. Under turbulenta tider måste vi stanna upp vid en delad lägesbild så att vi identifierar varje betydelsefull roll i vårt sammanlänkade, komplexa samhälle. På så sätt kan vi förnya oss, anpassa oss och göra 2020-talets framtid till vår egen.

Framtidens megatrender

01

Problemen blir mer komplexa

De komplexa problem vi står inför är plågsamt svåra att lösa. Fenomen som digitalisering, befolkningen som blir allt mer mångfaldig och klimatförändringen, kan endast lösas systematiskt, genom nätverksbaserat samarbete och ledarskap. När komplexiteten ökar behövs flexibilitet och prognostisering.

Vi lever i en ny ”normal” fortgående kristid där undantagstillstånden överlappar varandra och kriserna är kopplade till varandra. Därför finns det en risk för att den offentliga förvaltningens verksamhet blir till att ständigt reagera på nya kriser. Då finns det inte tid och resurser för reformarbete på eget initiativ. Därför är det allt viktigare att skapa en så mångsidig helhetsbild som möjligt av situationen i den fortgående krisen. Det är möjligt att skapa denna helhetsbild när olika aktörer bidrar med sin egen insats, var och en ur sin egen synvinkel. Den offentliga förvaltningen kan skapa sig ett verksamhetsutrymme i denna komplexa värld av bestående osäkerheter endast genom nätverksbaserat samarbete mellan myndigheter och andra aktörer, detaljerad beredskap och prognostiseringsarbete.

02

Digitaliseringen finns överallt

I en allt mer digitaliserad vardag måste förändringen grunda sig på hållbara värden. Även i den snabba tekniska utvecklingen måste man säkerställa att alla har möjlighet till mänsklig och trygg interaktion.

Den digitala utvecklingens snabbhet utmanar de invanda arbetssätten. Ny teknik kan öka effektiviteten i den offentliga förvaltningens verksamhet, men det är myndigheternas skyldighet att kombinera prestationsförmågan med människocentrerade verksamhetssätt. Från digitaliseringen av tjänsterna övergår man i allt större utsträckning till att automatisera dem. Samtidigt måste den offentliga förvaltningen hålla fast vid människors jämlikhet och överbrygga de digitala klyftorna. Ekvationen är svår, eftersom tekniken ofta utvecklas snabbare än till exempel lagstiftningen förnyas. När den offentliga förvaltningen tillämpar den nya tekniken måste den också beakta pålitligheten och säkerheten, och innovationer kan inte tas i bruk utan noggranna överväganden om deras risker och möjligheter. På global nivå förs en hård kamp om hanteringen av digitaliseringen mellan olika samhällsvisioner: utvecklas världen på den europeiska värdegrundens, marknadsvillkorens eller auktoritarianismens villkor?

03

Befolkningen åldras och blir mångfaldigare

Befolkningen åldras och försörjningskvoten försämras. Även vår uppfattning om vad det är att vara finländare förändras: våra värderingar förändras och invandringen gör samhället mångfaldigare. Båda trenderna kräver att den offentliga förvaltningen har nya sorters färdigheter att agera och betjäna medborgarna.

Finland blir allt mer mångfaldigt: förändringen omfattar såväl finländarnas värderingar, modersmål som sociala relationer. Flyttningsrörelsen inom Finland från landskapen till bosättningscentra och de omgivande ekonomiska regionerna fortsätter. Arbetsrelaterad invandring kan förbättra Finlands utmanande försörjningskvot, men den nytta som regionerna i vårt land har av detta varierar mycket. Ojämlikhet och differentiering av olika människogrupper är ett plågsamt problem även inom regionerna och städerna. Regionernas olika utvecklingsriktningar ökar motsättningarna och det kan bli allt svårare att nå samförstånd om lösningar. Både i servicestrukturen och i utvecklandet av tjänsterna måste man fästa mer uppmärksamhet vid den snabbt föränderliga finska identiteten, tillgången till tjänster och hur effektiv produktionen av dem är. Den snabba och oförutsägbara tekniska förändringen påverkar också branscher som tidigare bedömts vara skyddade mot förändringar. Vid sidan av livslångt lärande och arbete ökar betydelsen av lärande och på arbetsmarknaden finns det efterfrågan på allt mångsidigare färdigheter.

04

Förhållandet mellan miljö och ekonomi står inför förändring

Klimatförändringen och naturförlusten tvingar oss att välja mellan begränsade resurser. Samtidigt skapar dessa trender också nya möjligheter. Den gröna digitala omställningen revolutionerar såväl ekonomins som de offentliga tjänsternas funktion.

Den ekologiska kris som klimatförändringen och naturförlusten orsakar sätter gränser för mänsklighetens verksamhet eftersom en betydande del av världens länder har förbundit sig till att stävja krisen. Övergången till en digital och grön framtid förbinder oss på ett nytt sätt till en hållbar värld. Detta syns till exempel i EU:s och USA:s återhämtningspaket efter coronapandemin. Tekniskt betydande förändringar är bland annat den ökade efterfrågan på fossilfria energikällor, den gröna IKT och den allt starkare dataekonomin. Utmaningen är enligt EU-kommissionen hur den digitala och gröna omställningen verkligen kan kopplas samman till en s.k. dubbel övergång där övergångarna stärker varandra. Eltjuven dataekonomin får inte göra att vi glömmer klimatmålen och den måste grunda sig på ett människocentrerat tankesätt och på förtroende. Dessa spelregler försöker EU driva vidare med olika lagpaket. Visserligen kan risken vara att vår digitala konkurrenskraft hamnar på efterkälken. Förutom koldioxidavtrycket måste man inom den offentliga sektorn också fundera på koldioxidhandavtrycket. Både företag och den offentliga sektorn måste fästa mycket uppmärksamhet vid ansvarsfullhet. Grön energi förvandlades mitt i energikrisen från en klimatfråga till en försörjningsberedskapsfaktor.

05

Säkerhetsmiljön blir mer komplicerad

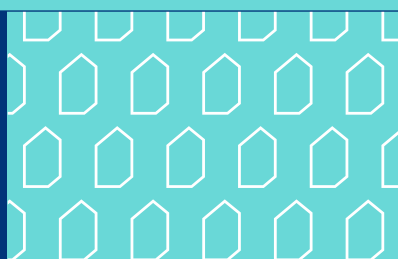
Osäkerheten i den internationella politiken, den samtidiga krisen i anslutning till många frågor och den globala polariseringen skapar hybridhot. Tekniskt beroende ökar hotens och skadornas omfattning samt deras konsekvenser för individer, samfund och samhället.

Traditionell krigföring har återvänt till Europa. Finland söker sin plats och roll på medellång sikt i de nya säkerhetspolitiska arrangemangen. Utöver de nygamla säkerhetspolitiska hoten äventyras säkerheten av cyberbrottslighet. Den utnyttjar ny teknologi blixtnabbt och skalbart. Artificiell intelligens och dess olika tillämpningar finns redan här och kvantdatorer uppskattas bryta de krypteringsmetoder som nu används inom upp till tio år.

Också informationssäkerheten är hotad. Felaktig information och misstro sprids allt snabbare i en splittrad digital värld när människors känsla av säkerhet rubbas av en pandemi eller en militär konflikt. Tekniken spelar en allt viktigare roll i kampen mellan stormakter. Hanteringen av digitaliseringen fördelas allt tydligare mellan regimer som bygger demokrati, fåmansvälde och auktoritet. I och med Rysslands attack förändras EU:s roll som internationell aktör: strategisk autonomi och digital självständighet byggs upp inom livsviktiga branscher som halvledare, kvantberäkning och artificiell intelligens.

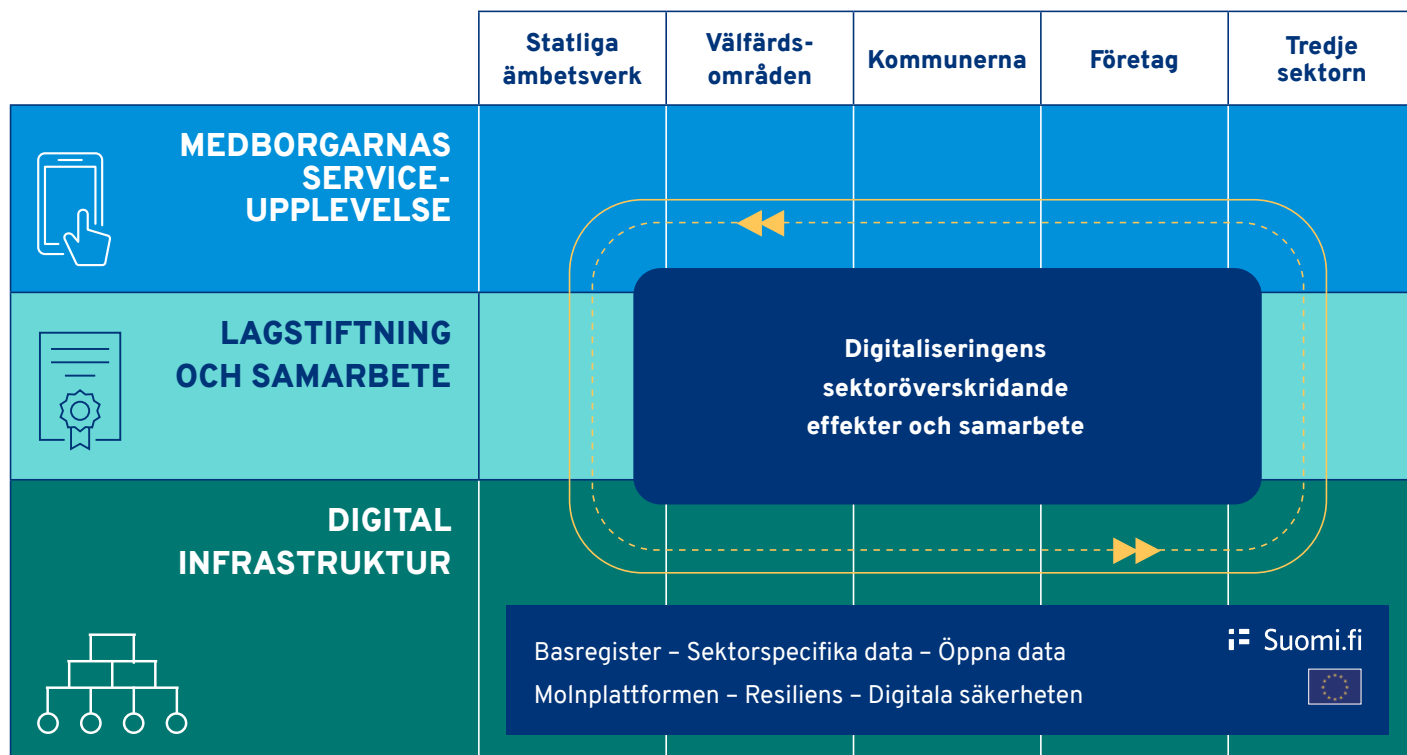
Förslag till lösningar för ett smidigt Finland

DIGITAL PRIORITET	Elektronisk ärendehantering åläggs som primärt sätt att uträtta ärenden, för dem som är kapabla till det.
MÄNNISKO-ORIENTERAD INTRESSEBEVAKNING	Elektronisk ärendehantering möjlig för intressebevakare. Intressebevakningsfullmakter tas i bruk i stor utsträckning elektroniskt. Ökad automatisering under övervakning av intressebevakare.
ATT SKÖTA EN AVLIDEN NÄRSTÅENDES ÄRENDEN ELEKTRONISKT	Elektronisk ärendehantering för dödsbon möjliggörs genom att utveckla registret för delägare i dödsbo, bouppteckning och registret över testamenten i elektroniskt format.
SMIDIGARE MYNDIGHETS- PROCESSER FÖR INVANDRING	Elektronisk identifiering för invandrare och inledande av ärenden redan i ursprungslandet. Personbeteckningar som skapats genom förfarandet för distansregistrering utnyttjas för att identifiera invandrarklienten ända från processens början.

Nivåer i utveckling av tjänster

TJÄNSTER OCH VERKSAMHET BÖR UTVECKLAS PÅ FLERA NIVÅER SAMTIDIGT.

Digitaliseringen innebär till stor del ändringar i funktionssätten, inte enbart teknologisk utveckling. I ett samhälle som strävar efter interoperabilitet och smidighet kan man inte enbart koncentrera sig på att snävt utveckla enskilda tjänster och speciallagstiftningen kring dem. Serviceupplevelsen som syns för medborgaren, förvaltningens verksamhetssätt, lagstiftningen och den digitala infrastrukturen i bakgrunden ska utvecklas samtidigt och det bör göras i ett nätverksbaserat samarbete mellan myndigheter, företag och tredje sektorn. För att det riksomfattande serviceutbudet ska kunna tryggas är det nödvändigt att intensifiera samarbetet mellan olika aktörer samt utveckla flexiblare och bättre inriktade former för uträttande av ärenden för medborgarnas servicebehov. Det framåtblickande samarbetet stärker såväl den digitala säkerheten som samhällets resiliens. Grundläggande register, öppna data och den offentliga förvaltningens digitala plattformar, såsom Suomi.fi-tjänster, ska utnyttjas i större utsträckning än tidigare tillsammans med sektorspecifika data. Med hjälp av gemensamma plattformstjänster, såsom molnplattformar, undviks överlappande investeringar och kostnader som uppstår till följd av dessa.

